

Sipoon kunta  
PL 7  
04130 SIPOO

## PÄÄTÖS

26.2.2025

Viite: 05.03.2024 vireille tullut oma aloite

### **EOAK/1065/2025 VAALITOIMIKUNNAN KOKOONPANO JA PÄÄTÖSVALTAISUUS LAITOSÄÄNESTYKSESSÄ (SIPOO)**

#### **1 OMA ALOITE**

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian viranhaltijat havaitsivat määräämilläni presidentinvaalin 2024 laitosäänestyspaikkoja koskevilla tarkastuksilla EOAK/8012/2023 puutteita vaalitoimikuntien kokoonpanossa ja päätösvaltaisuuudessa.

Sipoossa palvelutalo Lindassa tehdyn tarkastuksen aikana ilmeni, että Sipoon kunnan vaalitoimikunnalla oli suunnitelmissa ottaa osastoilla äänestyksiä vastaan kahden jäsenen voimin. Tämän vuoksi tarkastuksen toimittajat saattoivat vaalitoimikunnan tietoon, että vaalilain mukaan vaalitoimikunta on päätösvaltainen kolmijäsenisenä ja oikeusministeriön ohjeen mukaan vaalitoimikunnan on oltava päätösvaltainen ottaessaan vastaan äänestyksiä.

Edellä todetun johdosta otin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi vaalitoimikunnan kokoonpanoa ja päätösvaltaisuutta koskevan asian.

#### **2 SELVITYSPYYNTÖ JA SELVITYS**

Pyysin, että oikeusministeriö ylimpänä vaaliviranomaisena toimittaa asian tutkimiseksi tarpeelliseksi katsomansa selvitykset ja antaa oman lausuntonsa asiassa.

Pyysin ottamaan lausunnossa kantaa siihen, onko vaalilain 16 §:n 1 momentti oikeusministeriön näkemyksen mukaan sillä tavoin ehdoton, että kolmen vaalitoimikunnan jäsenen on oltava kaikissa tilanteissa yhtä aikaa läsnä äänestyksiä vastaanottaessa.

Oikeusministeriö antoi 30.5.2024 päivätyn lausunnon, johon oli liitetty Sipoon kunnan keskusvaalilautakunnan selvitys.

## 2.1 Sipoon kunnan keskusvaalilautakunnan selvitys

Selvityksen mukaan apulaisoikeusasiamiehen tarkastuksen jälkeen vaalitoimikunnan puheenjohtajana toiminut varapuheenjohtaja raportoi keskusvaalilautakunnan sihteerille tehdystä tarkastuksesta ja kertoi tarkastuspöytäkirjassa esiin tulleesta tilanteesta. Saadun tiedon mukaan vaalitoimikunnan jäsenten keskuudessa tulkittiin, että saman laitoksen sisällä olisi toimikunnan päätösvaltaisuutta vaarantamatta mahdollista jakautua eri tehtäviin. Vaalitoimikunta oli pitänyt tärkeänä, että yleisessä tilassa olisi henkilö paikalla kertomassa mahdollisille tulossa oleville äänestäjille kyseisessä tilassa pidettävän äänestyksen hetkellisestä keskeyttämisestä. Vaalitoimikunnan suunnitelmat eivät olleet etukäteen keskusvaalilautakunnan tiedossa.

Saatuaan tarkastuksen toimittajilta tiedon vaalitoimikunnan päätösvaltaisesta kokoonpanosta, vaalitoimikunnan kaikki kolme jäsentä lähtivät osastokierrokselle. Paikan päälle yleiseen äänestystilaan jäi siksi aikaa laitoksen henkilökunnan edustaja mahdollisten informaatiotarpeiden varalta. Myös muissa Sipoon laitosaänestyskohteissa vaalitoimikunta toimitti kaikki äänestykset kolmijäsenisellä kokoonpanolla.

Ennen presidentinvaalia Sipoon laitosaänestyksiä toimittavalle vaalitoimikunnalle toimitettiin oikeusministeriön vaaliohje 3 ja lisäksi toimikunnalle järjestettiin perehdytystilaisuus, jossa keskusvaalilautakunnan sihteerin johdolla käytiin läpi laitosaänestyksen järjestelyjä, laitosaänestyksen kulkua ja muita käytännön asioita. Perehdytysmateriaali oli vaalitoimikunnan käytettävissä myös tilaisuuden jälkeen. Perehdytyksessä kerrottiin, että vaalitoimikunnan on oltava päätösvaltainen ottaessaan vastaan äänestyksiä, eli kolme jäsentä on aina oltava paikalla.

Keskusvaalilautakunta totesi selvityksessään, että vaalitoimikunnan perehdytyksessä on syytä vielä selkeämmin korostaa vaalitoimikunnan päätösvaltaisuutta ja sitä, mitä se käytännössä tarkoittaa, jotta vastaavilta tilanteilta jatkossa vältyttäisiin. Lisäksi käytännön järjestelyjen yhteydessä selvitetään, tarvitaanko joihinkin laitoksiin vaalitoimikunnan toimivaltaisen kokoonpanon lisäksi esimerkiksi varajäsen paikalle avustavia tehtäviä varten.

## 2.2 Oikeusministeriön lausunto

Oikeusministeriö piti eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen tarkastuksia vaalien laitosaänestyksiin hyödyllisinä. Tarkastuspöytäkirjasta oli

mahdollista saada tietoa laitosäänestystä koskevien menettelyiden kehittämiseksi ja laitosäänestyksessä mahdollisesti esiintyvien puutteiden esiintuomiseksi ja edelleen korjaamiseksi.

Lausunnon mukaan ennakkoäänestyksen järjestämisestä laitoksissa säädetään vaalilaissa. Laitoksissa toimitettavan ennakkoäänestyksen käytännön järjestelyistä ohjeistetaan kuntien keskusvaalilautakuntia ja laitosäänestykset toimittavia vaalitoimikuntia oikeusministeriön vaaliohjeissa (vaaliohjeet 1 ja 3). Kunnat jakavat vaaliohjeet vaalitoimikunnan jäsenille hyvissä ajoin ennen vaaleja. Toimikunnan jäsenten tulee perehtyä ohjeisiin sekä vaalilakiin tehtävänsä koskevien säännösten osalta. Kunnat järjestävät ennakkoäänestyksen toimittamisen sekä laitoksissa että kotimaan yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa. Lisäksi kuntien keskusvaalilautakunnat vastaavat vaalitoimikuntien jäsenten kouluttamisesta tehtävänsä.

Lausuntopyynnössä esitettyyn kysymykseen oikeusministeriö totesi, että vaalilain 16 §:n 1 momentissa on määritelty vaalitoimikunnan olevan päätösvaltainen kolmijäsenisenä. Oikeuskirjallisuuden (Tarasti-Jääskeläinen, Vaali- ja puoluelainsäädäntö 2022 s. 166) mukaan kaikki vaaliviranomaisten päätökset on tehtävä ja jokainen äänestys on otettava vastaan päätösvaltaisessa kokoonpanossa. Asia on tuotu esiin myös oikeusministeriön vaaliohjeissa kunnille. Esimerkiksi vaalitoimikuntia koskevassa vaaliohjeessa todetaan, että vaalitoimikunta on päätösvaltainen kolmijäsenisenä. Mikäli syntyy tilanne, jossa sekä puheenjohtaja että varapuheenjohtaja ovat tilapäisesti poissa, kolmijäseninen vaalitoimikunta valitsee keskuudestaan tilapäisen puheenjohtajan kunnan hallintosäännön määräysten mukaisesti. Vaalitoimikunnan on oltava päätösvaltainen ottaessaan vastaan äänestyksiä. Oikeusministeriön lausunnon mukaan laissa, vaaliohjeissa tai oikeuskirjallisuudessa ei mainita tähän poikkeuksia.

### **3 RATKAISU**

#### **3.1 Oikeusohjeita**

Laitosäänestyksellä tarkoitetaan ennakkoäänestyksen toimittamista vaalilain 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa sairaaloissa, ympärivuorokautista hoitoa antavissa ja muissa, kunnanhallituksen päätöksellä määrättyissä, sosiaalihuollon toimintayksiköissä, rangaistuslaitoksissa sekä Puolustusvoimien varusmieskoulutusta antavien joukko-osastojen varuskunnissa ja Rajavartiolaitoksen varusmieskoulutusta antavissa yksiköissä.

Vaalilain 15 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan kunnanhallituksen on hyvissä ajoin ennen vaaleja asetettava laitoksessa toimitettavaa ennakkoäänestystä varten yksi tai useampi vaalitoimikunta, joihin kuhunkin kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja yksi muu jäsen sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, joita on kuitenkin oltava vähintään kolme.

Vaalilain 16 §:n 1 momentin mukaan vaalilautakunta ja vaalitoimikunta ovat päätösvaltaisia kolmijäsenisinä.

Oikeusministeriö on antanut vaalilain 10 §:n nojalla asianomaisille vaaliviranomaisille vaaliohjeet vuoden 2024 presidentinvaalia ja europarlamenttivaaleja varten. ”**Ennakkoäänestys laitoksessa**” -ohjeessa (nro 3) sivulla 12 todetaan vaalitoimikunnan kokoonpanosta ja päätösvaltaisuudesta seuraavaa.

Presidentinvaalin ja europarlamenttivaalien ennakkoäänestyksen järjestämisestä laitoksessa (laitosäänestys) huolehtii kunnanhallituksen hyvissä ajoin ennen vaaleja asettama vaalitoimikunta. Vaalitoimikunta on voitu asettaa samalla kertaa vuoden 2024 presidentinvaalia ja europarlamenttivaaleja varten.

Vaalitoimikuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja yksi muu jäsen sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, kuitenkin vähintään kolme. Sekä jäsenten että varajäsenten tulee mahdollisuuksien mukaan edustaa niitä puolueita, jotka asettivat ehdokkaita edellisissä (vuoden 2023) eduskuntavaaleissa siinä vaalipiirissä, johon kunta kuuluu. Vaalitoimikunnan varajäsenet on asetettava siihen järjestykseen, jossa he tulevat jäsenten sijaan.

Vaalitoimikunta on päätösvaltainen kolmijäseninen. Mikäli syntyy tilanne, jossa sekä puheenjohtaja että varapuheenjohtaja ovat tilapäisesti poissa, kolmijäseninen vaalitoimikunta valitsee keskuudestaan tilapäisen puheenjohtajan kunnan hallintosäännön määräysten mukaisesti. Vaalitoimikunnan on oltava päätösvaltainen ottaessaan vastaan äänestyksiä. Uuden luottamushenkilön valitsemisesta kunnan toimielimeen kesken toimikauden säädetään kuntalaissa.

”**Kunnan keskusvaalilautakunnan tehtävät**” -ohjeessa (nro 1) sivulla 14 todetaan, että keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaalitoimikuntien jäsenet ja varajäsenet ovat tietoisia tehtävistään ja vastuistaan. Tätä varten keskusvaalilautakunnan tai sen henkilöstön tulee:

1) jakaa hyvissä ajoin ennen vaaleja asianomaisille viranomaisille oikeusministeriön laatimat seuraavat vaaliohjeet ja VAT-ohjeet. Vaalitoimikunnille jaetaan vaaliohje nro 3 (Ennakkoäänestys laitoksessa) sekä VAT-ohje nro 4e (Mobiiliäänioikeuskyselyn käyttöohjeet), jos vaalitoimikunta käyttää mobiiliäänioikeuskyselyä.

2) kouluttaa mainitut kunnan muut vaaliviranomaiset tehtäviinsä. Koulutuksessa on hyvä käydä havainnollisesti läpi eri äänestysmenettelyt ja keskustella niiden yksityiskohdista. Edellä mainittuja vaaliohjeita ja VAT-ohjeita voidaan käyttää apuna koulutuksessa.

3) olla koko vaalien ajan kunnan muiden vaaliviranomaisten tavoitettavissa näiden kysymyksiä varten.

Ohjeen sivulla 36 todetaan vielä täydentävästi, että keskusvaalilautakunnan on koulutettava vaalitoimikunnan jäsenet tehtäviinsä sekä neuvottava ja opastettava heitä ongelmatilanteissa.

## 3.2 Oikeudellinen arviointi

Käytettävissäni olevista asiakirjoista ilmenee, että Sipoon kunnanhallitus on 27.11.2023 asettanut vuoden 2024 presidentinvaalia varten vaalitoimikunnan, johon kuului puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, yksi jäsen ja kolme varajäsentä.

Vaalilain 16 §:n 1 momentin mukaan vaalitoimikunta on siis päätösvaltainen kolmijäseninen.

Tarkastushavaintojen ja Sipoon keskusvaalilautakunnan selvityksen perusteella on havaittavissa, että vaalitoimikunta ei ole ollut tietoinen siitä, että vaalitoimikunnan on oltava päätösvaltainen (kolmijäseninen) kaikissa tilanteissa ottaessaan vastaan äänestyksiä. Saadun tiedon mukaan vaalitoimikunnan jäsenten keskuudessa oli siis tulkittu, että saman laitoksen sisällä olisi toimikunnan päätösvaltaisuutta vaarantamatta mahdollista jakautua eri tehtäviin. Saamani selvityksen mukaan Sipoon vaalitoimikunta toimitti kuitenkin lopulta kaikki laitosäänestykset kolmijäsenisellä päätösvaltaisella kokoonpanolla. Näin ollen virhettä ei ole päässyt syntymään.

Edellä todetun vuoksi katson kuitenkin aiheelliseksi kiinnittää vaalitoimikunnan huomiota vaalitoimikunnan kokoonpanon ja päätösvaltaisuuden ehdottomuudesta sanottuun. Kaikki vaaliviranomaisten päätökset on tehtävä ja jokainen äänestys on otettava vastaan päätösvaltaisessa kokoonpanossa.

Pidän hyvänä ja tarpeellisena, että perehdyttäessään vaalitoimikuntaa, keskusvaalilautakunta selkeästi korostaa vaalitoimikunnan päätösvaltaisuutta ja sitä, mitä se käytännössä tarkoittaa.

Totean vielä, että oikeusasiamies on varuskunnassa toimitettavaa laitosäänestystä koskevan kanteluratkaisun (EOAK/178/2024, julkaistu [www.oikeusasiamies.fi](http://www.oikeusasiamies.fi)) yhteydessä käsitellyt muun muassa vaalitoimikunnan kokoonpanoa ja jäsenten rekrytointia koskevia kysymyksiä ja haasteita. Ratkaisussaan oikeusasiamies totesi, että ennakkoäänestyksen toimittamisesta yleisillä ennakkoäänestyspaikoilla ja laitosäänestyspaikoissa on säädetty toisistaan poikkeavasti (esim. nimittäminen ja kokoonpano) siltä osin, mikä vaaliviranomainen huolehtii äänestyksestä (vaalitoimitsijat vai vaalitoimikunta). Samalla oikeusasiamies esitti oikeusministeriön harkittavaksi, olisiko laitosäänestyksen toimittamista tarkoituksenmukaista muuttaa vastaamaan yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja siten, että äänestyksen toimittamisesta huolehtisivat vaalilain 17 §:n mukaiset vaalitoimitsijat. Oikeusasiamies pyysi oikeusministeriötä ilmoittamaan harkintansa lopputuloksesta 30.9.2025 mennessä.

#### 4 TOIMENPITEET

Kiinnitän Sipoon kunnan vuoden 2024 presidentinvaalia varten asetetun vaalitoimikunnan huomiota edellä vaalitoimikunnan päätösvaltaisuudesta sanottuun. Tässä tarkoituksessa lähetän vaalitoimikunnalle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän tästä päätöksestäni jäljennöksen tiedoksi myös Sipoon kunnan keskusvaalilautakunnalle ja vaalitoimikunnan asettaneelle kunnanhallitukselle.

Lisäksi lähetän päätökseni tiedoksi ylimpänä vaaliviranomaisena toimivalle oikeusministeriölle.

Apulaisoikeusasiamies  
Maija Sakslin

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri  
Juha-Pekka Konttinen

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.